

הרוב צבי שמשוני

"טעון של פירות" - לבחינותו של דיקוק ביד החזקה

במאמר זה נعيין בדיקוק שדיוקו ברמביים ממילה אחת. משימושו של הרמביים במילה זו הסיקו אודות שיטתו בעיון משייכת בכלו של מוכר. בדבריהם להלן נשתדל לפrox. את המסקנה מהד גיסא, ולחשוף את מקור המילה הנידונה מאידך גיסא. בדרך זו יש אולי דוגמא לבחינותם של דיקוקים ב"יד החזקה".

א. פסק הרמביים ותשובת המגיד משנה

בhalcolot מכירה (פרק ד הלכה ח) פוסק הרמביים :

טעון של פירות תהיה מוניה ברשות הרבנים ומשכו הולוקח לרשותו או לסייעתא אחר שפסק הדמים קנה אף על פי שעדיין לא מדד. וכן אם מדין הולוקח ברשות הרבנים קנה ראשון רצון בהגבהה.

המגיד משנה כתוב על הלכה זו :

זה יצא לו מן הבריתא משך חמוריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו וכו', ואמרין פסק עד שלא מדד אין שניחן יכולין לחזור בהם ואוקימנא לה במתאכלין דתומי, פירוש - חבילות. שומני שאינן בכלי, הא אם היו בכלי של מוכר לא וכמו שתבואר דכלו של מוכר ברשותו לוקח לא קנה.

כוונת הרב המגיד לברייתא במסכת Baba בתרא (פה ע"ט והגמרא שם (פו ע"א) : בעא מנייה רב שישת מרוב הונא כלו של לך ברשות מוכר קנה לך או לא... תא שמע משך חמוריו ופועליו והכניסן לתוך ביתו, בין פסק עד שלא מדד ובין מדד עד שלא פסק שניין יכולין לחזור בהן. פירען והכניסן לתוך ביתו פסק עד שלא מזד אין שניין יכולין לחזור בהן, מדד עד שלא פסק שניין יכולין לחזור בהן ומדכלי דמוכר ברשות לוקח לא קנה כלו דלפק נמי ברשות מוכר לא קנה... אמר מר בר רב אשבי במתאכלין דתומי.

הפנייה זו של הרב המגיד לברייתא בוגרמא הניל איננה ברורה שכן להלכה זו מקור הנרא גלי במשנה שם דף פ"ד ע"ב, כי שודנו נוכח לקמן. ואכן תמה על כך הלחם משנה על הרמביים הניל וזו לשונו: "דין זה שכטב רבינו זיל הוא משנה שם משך ולא מדד קנה' ולא היה לו לרוב המגיד ויל להאריך ולמtnוב כל זה".

בעקבות זאת מציע בעל הלחם משנה דיקוק לשוני בhalca זו מהמילה "טעון"! אכן המשנה בדף פ"ד ע"ב שנותה: "המוכר פירות לחבירו" ואילו הרמביים כתבו: "טעון של פירות". שינוי זה מתפרש לדעת המגיד משנה, על פי הסברתו של הלחם משנה בדברינו, כמרמז על היות הפירות מונחים ללא כלי. וכך המשך דבריו :

...אלא נראה כוונתו (של המגיד משנה) שהוא מבין בדברי רבינו זיל. שאין המשיכה מועלת בכליו של מוכר, וכך לו כן מושם דעתב "טעון של פירות" משמעו ליה שאינם בכלי אלא הם מסכלי דתומי ולכך כתוב שיצא לרביונו שאין המשיכה מועלת בכליו של מוכר.

אמנם הברייתא חניל אכן העומדה בוגمرا במתactical דתומי, כלומר חבילות של שומים שאין בכלי. אלא שলפי פשوط העני, שם לא העמידו כן עקב הדין של משיכה בכליו של מוכר; הגمراה שם דנה בקנין רשות וקנין כלי, ובדין של כליו של לוקח ברשות מוכר. מהברייתא יש לכארה. ראייה לושא זה כיוון שנאמר בה: "פיריקן והכניסן לתוך ביתו". אין שנייהן יכולין לחזור בהר. מתוך הנהה שמדובר בפירות המונחים בכלי רואים שאין הכלוי מבטל את כח הרשות של הלוקח ומכאן ניתן להסיק גם על מצב הפוך כאשר הכלים של הלוקח וברשות של המוכר.

הרשביים על אתר מביא בשם "יש מפרשים", שפיריקן והכניסן לתוך ביתו היוו משיכה [כלומר שיש להעמיד שהлокח הוא שעשה פולחה זו]. אך דחפה דעתם כיוון שגם כן כיצד הביאה הגمراה ראייה מכאן לענין כלי ורשות! בועל הלחם משנה מתרץ בעיה זו ומסביר שפירוש ה"יש מפרשים" הוא פירוש הגمراה לפי המגיד משנה :

...דמשמעו ליה דפיריקן והכניסן לתוך ביתו מטעם משיכת הוא. כדפירים רשב"ם זיל שם בשם "יש מפרשים" וכשפשהו בוגمرا בכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה הוא, מושם דמשמע ליה לתלמידא דקנין משיכה וקנין רשות הם שווים וכי היכי דרישות לא מהני בכליו של מוכר. כי נמי משיכה בכליו של מוכר לא מהני ולהכי פשוטה בוגمرا דכיוון דפיריקן זהוי מטעם משיכת קני לוקח בכליו של מוכר, שמע מינה' דכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה. ועל הא אוקמהה בוגمرا במסכלי דתומי משמע דמשיכה בכליו של מוכר לא מהני ולכך כתוב טעון וכו'.

פירוש זה אינו יכול להיות פירושו של הרמב"ם בסוגיא שם. הרמב"ם. ודאי. למד את הסוגיא שם מדין רשות. כיוון שאף המגיד. משנה מצין כך בפירוש על ההלכה יג לקמן, מסיים הלחם משנה את פירשו אליבא זההgid משנה, ומסביר שם בוגمرا יכול היה הינה הגمراה לתרצ שאין ראייה מהבריתא כיוון שבבריתא מדובר שהליך משכנן מעצמו ולכן קנה ומודלא תירצה כך הגمرا מוכח משיכת צו בכליו של מוכר לא קונה.

לפי הסברו של הרמב"ם בסוגיא שם, לא ניתן לפרש את דבריו כך. יש להרחיב בהסביר שיטתו שם, שכן הרמב"ם אינו מעמיד את הבריתא דוקא בפירות שאין בכלי, אלא שדברים חורגים ממטרת מאמר זה.

אם נבחן מה שנאמר כאן, נראה שלפי הלחם משנה, הרמב"ם פסק שימושה בכליו של מוכר אינה מועליה מכח העובדה שהגמרה לא תירצה תירוץ אחד אף על פי שיש למגרה תירוץ אחר.

כמו כן יש לשים לב לכך שאין ריבינו אומר זאת במפורש אלא רק רומו לכך בהשתמשו במונח "טעון". עוד יש להזכיר שאין הרמב"ם דואג לסדר הילכה חשובה זו במקומה בפרק ג', שם מרכזים דין משיכה. ודאי שדוחק מאד להסביר כך הילכה זו¹.

ב. שיטת הרמב"ם במשיכת הכלוי של מוכר

אמנם גם לוגפא דעתنا, שאין משיכת מתעלת בכליו של מוכר, ישلاقורה קושיות מכמה מקומות ברמב"ם. בהלכות מאכליות אסורתות (פרק י' הלכות גג - כד) מציע הרמב"ם בין דין יין נסך את האפשרות למוכר יין לגוי. ללא שיגרם איסור הנהה מהשבר:

ישראל שמכר יינו לגוי פסק עד שלא מدد לו דמיו מותרין שמשפק סמכתה
עתהו ומשמשך קנה והוא יין נסך איןנו עשה עד שיגע בו נמצאה בשעת מכירה היה
מותר; מدد לו עד שלא פסק הדמים דמיו אסוריין שהרי לא סמכת דעתו אף
על פי שימוש וنمצא כשנעו עדין, לא סמכת דעתו ליקח ונארר היין בנסיבות
והרי זה כמוכר סתם יין בינהם דברים אמורים בשמדד היישראלי **לכליו אבל**
אם מدد לכלי חני או לכלי יישראלי שביד הגוי צריך ליקח את הדברים ואחר
כך ימדד ואם מدد ולא לך דמים אף על פי שפסק דמיו אסוריים שימושיגע.
לכלו נאסר כסותם יינן.

הנה מפורש בלשון ריבינו שכל האמור בהילכה גג הוא כשמದד היישראלי, ככלומר המוכר,
כללים שלו, ועל זה נאמר שאם משך הגוי קנה!
מקור הדיינים הללו בעובדה זרה (פרק מהשלה ז) : "...המוכר יינו לנרכז פסק עד שלא מدد
דמיו מותרין. מدد עד שלא פסק דמיו אסוריין" והרמב"ם בפירוש המשנה מאריך להסביר :

כבר ידעת כי כלל הוא בין יין נסך שהוא אסור בהנהה ואסור למוכרו. וכללו
אצלינו משיכת גויי. קונה כמו בישראל. וכבר קדמו לך הדריכים שמוננסך
בזהן היין ביד גוי. וכן ביארנו בתחלת קוזשין ובחמישי דברתא דיני
המשיכה. וזכור כלל זה, שככל זמן שנעשה היין ברשות הגוי זקנאו ועדין לא
נתנסך. ואחר כך נעשה יין נסך דמיו מותרין, ואם היתה הגעתו ביד הגוי עם
היוותו יין נסך בעת אחד כגון שמדד לו היישראלי לידי דמיו אסוריין, וכל שכן
אם נעשה יין נסך קודם שיקנהו. ואם פסק עמו את הדברים סמכתה דעתו
וכשמದד לו היישראלי **בכלו יישראלי** ובא הכללי לרשות הגוי קנה **במשיכת זוכה**
הישראל בדים, ואין נעשה יין נסך עד שייענו בו אחריו כן ...

שפתי הרמב"ם ברור מלילו משיכת הכליו של מוכר מועילה:

בהילכות מכירתה (פרק ד הלכה יא) מביא הרמב"ם את הילכה שאין קניון ללא שתהיה
פסקות דמים.

1. אין ספק שלוש העורות אלו חשובות מהבחינה העקרונית. גם אם אין אלו מוצאים ראיות לסתור, די באלו כדי לקרוא למען לחפש הסבר יותר פשוט למילה בודדה זו.

זה כלל גדול יהיו בידך הקונה את המטלטלין אם פסק הדמים ואחר כך הגביה קנה ואם הגביה תחילתה והניח ואחר כך פסק הדמים לא קנה באותו הגביה עד שיגביה אחר שפסק או ימושך דבר שאין דרכו הגביה. כדוגמא לכל זה הביא את הברייטה שדנו בה לעיל שם הלכה יה :

לפייך המושך חמורים ופועלים והכניסן לתוכו ביתו ומדוד עד שלא פסק הדמים אפילו היה חלקו הוא המודד או שפסק הדמים ואחר כך מודד המוכר שניהם יכולין לחזור בחן...

הלכה זו עוסקת בכליו של מוכר שכן, אם מדובר בכליו של לקוח איין צורך במדידה כלל, שכן שפסק כבר קנה. וכותב: "אפילו היה חלקו הוא המודד" מבואר אם כן, שכיוון שהЛОוקח לא פסק דמים - לא קנה, אבל אם פסק דמים - היה קונה במשיכה; אף על פי שבכליו של מוכר היה מושך. עבנינו זה הולך הרמב"ם אחר שיטות רבוי הררי מגיש. על דינו של רב אשי במודד והניח על גבי סימטא נבנה בתרא פד ע"ט כתוב הררי. מגיש ודייה המוכר : והוצרכו להעמידו בשחיה המודד או המוכר או הסרסור, לפי שאלתו היה חלקו המודד משעה שהגביה המודה מלאה פירות קנה אותן באותה הגביה. אף על פי שהיא מדקה של מוכר ולא היה צריך להניח אותן על גבי סימטא.²

אמנם יש שרצו לחלק בין הגביה למשיכה. הררי מגיש לא חילך כך; ובדף ע"א ודייה מדה על אותה הברייטה כתוב:

מדוד עד שלא פסק-שניהם יכולין לחזור. בחן (دلא. סמכת דעתיה) פירש. שלא מהניא' משיכה והגביה וכל מני החקנאה אלא לאחר פסיקת הדמים. (ושמעין מהני מליל) אך גב דכליו של לקוח בראשות מוכר לא קנה אבל משיכה או הגביה. אפילו קיימי בכליו זמוכר קנה מודקתי בראשות מוכר לא. קנה עד שיגביהנה או עד שיוציאנה. מרשותנו ואוקימנא כי מוכר מאני דמוכר שכחיו ואפילו הכى קני בהגביה אף על גב זהה סלקא דעתיה דכליו של לקוח בראשות מוכר קנה דויתר kali. אזلين סמכת דעתיה דמוכר ולוקח).

ג. פרוש המילה "טעון" ובאו רפסק הרמב"ס

לא נותר לנו אלא לנסתות לגנות את פשר המילה "טעון". בה נקט רביינו בהלכה זו, שכפי שכבר ציינו מקורה גלו במשנה בבבא בתרא (פרק ה' משנה ז') המוכר פירות לחריבו משך ולא מדוד - קנה, מדוד ולא משך - לא קנה, אם היה פוך שוכר את מקום...
הגמרא שmas בדף פ' ע"א לאחר סיום הסוגיא שעסקנו בה לעיל, מביאה את הדיון:
לא שנו אלא דברים שאין דרכן להגביה אבל דברים שדרךן להגביה בהגביה אין במשיכה לא.

2. חידושי הררי מגיש למסכת בבא בתרא מהדורות הרב מ. ש. שפירא ירושלים תשע"ה.

כלומר שאנו קניין משיכה. מועליל אלא במקום שאין אפשרות להשתמש בקניין הגבאה. על כך הקשתה הגمراה קושיות מכמה מקורות ואחת מהן היא ממשנתנו זו:
 תא שמע המוכר פירות לחברו משך ולא מدد קני ותא פירות. דבני הגבאה
 נינחו וקתרני דקני במשיכה? הכא במאיע עסקינו **בשליפי רברבי!**
 מינוח זה ב"שליפי" מוזכר בגמרה במסכת שבת וכן ע"ט:
 אמר רב הונא היהתה בהמתנו טעונה כל זוכות' מביא כרים וכסתות ומניה
 תחתיה ומתייר החבלים והשקין נופלים ... והוא קא מבטל כל' מהיכ�.
בשליפי זוטרי.

התרגום למללה זו בערוך הוא. "טעון" ביחיד או "טעונות" ברבים. כך לשון העורך ערך שלפ': "(קדושים. כד, בבא קמא יז) באוכף שעליה בשליף שעליה (בבא. בתרא פ, שבת קנד) בשלפי זוטרי פירוש טענות קטנות שיכול לשפט הכריטים מתחתייה".
 בתרגום הזה משתמש רבינו עצמו, בהביאו את ההלכה הזו של דבר שדרכו בהגבאה
 ודבר שדרכו במשיכה, לעיל (פרק ג' הלכה ב):

כיצד המקבץ עצים או פשתן וכיוצא בהן ועשה מהן טעון גדול שאי אפשר
 להגביהם אינו נקנה במשיכה שהרי אפשר להתנו האגד ולהגביהם עץ עץ וכן כל
 כיוצאה בזה. אבל אם היה הטעון של פלפלין או אגוזים ושקדים וכיוצא בהן
 והיה גדול שאין אחד יכול להגביהם חורי זה נקנה במשיכה שאם יתирו יתפרד
 וייהלו בו טורח גדול וכן כל כיוצאה בהן.

ההלכה זו היא תרגומו זפירשו של הרמב"ם למגרא, המעידת את המשנה בשליפי
 רבבי והדברים נראים ברורים. מעתה ברור גם מדוע בהלכה שלנו נוקט הוא בלשון "טעון"
 שהרי כך הוא פשט המשנה לפי הגمراה שהמדובר בטעון של פירות אלא שאינו קטן הנינו
 להגבאה אלא גודל. אין רבינו משנה מן המשנה כלל, אדרבא הוא העתיק את המשנה
 כצורתה. מכאן אף ניתן להוכחה שהamilah טעון אינה מצוינת פירות שאינם בכלי, שהרי
 אגוזים או שקדים הוזכרו כאן וכייד יוכלו להיות מקובצים יחדיו שלא בכלי³.
 מה זה "טעון"? על כך עונה הרמב"ם עצמו:
 במסכת זמאי (פרק ג' הלכה ב' שניינו):

הרוצה לחזום עלי ירכ להקל ממשאו לא ישליך עד שייעשר. הлокח ירכ מן
 השוק ונמלך להחזיר לא ייחזר עד שייעשר שאינו מחוסר אלא מנין. היה עומד
 ולוקח וראה טען אחר יפה ממנו מותר להחזיר מפני שלא משך.

3. טرس הגשת המאמר מצאתי אילן גדול להתלות בו כבר דיק כך המרכיב המשנה שלא כתוב על ההלכה שלנו
 אלא על ההלכה ז' ד'יה' והדברים. ולהסביר מדוע נקט הרמב"ם אצלו במילה זו אמרו חוץ "ואין כוונת רבינו
 בפרקון הלכה ה' בלשון טען של פירות אלא להזרות דזוקא שהוא טען דהיינו משא גדולה שאי אפשר
 בהגבאה ממשום הכי מהני בה משיכה ואין צורך הגבאה" וראיתי בקרית מלך רב שצין את דברי הלחים משנה
 וכותב "וain זה נכוון שהרי כתוב רבינו בפרק ג' דין באבל אם היה טען של אגוזים או של פלפלין ועין שם".

ופירוש שם הרמב"ם, "ווטע הוא המשא והיא מלה עברית טענו את בערכם". גם רשי"י בשבט שם פירש: "בשלפי זוטרי משאות קטנים.." וכן בפרש המשנה של הרמב"ם למשנה זו שאנו עוסקים בה :

...ואמרו משך כל מרץ משך מרשות הרבים לרשותו או לסייעתא... במה דברים אמרו כי אפשר להגביה פירות אל... כגון שהיו משאות גדולות כמו שאמרנו ולפיכך אמר בפשתן לא קנה עד שיטלטלנו לפי שאפלו היה משאות גדולות אפשר להגביה מעט מעט ואינו מתפזר ולפיכך אינו נקנה במשיכה אלא בהגבחה.

לסיכום: הרמב"ם אינו סבור ששמיכה בכליו של מוכר אינה מעילה. בכך עולה שיטתו בקנה אחד עם שיטת רבו הרא"י מגיש. שימושו בהלכה במינוח "טעון" אינו אלא העתקת מקורותיו במדוקק תוך תרגום לעברית.